

Medlemsblad för Svensk-Lettiska Föreningen

Nr 1 (7) 1997, januari

Ordförande: John Crafoord, tel 08/759 08 19

Redaktion: Rune Bengtsson, Bäckgårdsvägen 39 I, 143 41 VÄRBY,

tel 08/740 42 53, 782 26 37, fax 782 26 41, e-post rune.bengtsson@prv.se

Postgiro 94 86 93-7

Medlemsavgift 100 kr, organisationer 500 kr.

Kungen hörsammade föreningens upprop

se sista sidan

Press-stopp

Den 17 april kommer Vizma Belševicas självbiografiska berättelse "Bille" ut på svenska - en litterär händelse att se fram emot. Vi i Sverige är inte bortskämda med lettisk prosa i översättning.

Bäste medlem

När detta skrivs, i början av januari, är jag nyss hemkommen från ett kallt och snötäckt Lettland. Intrycken är som vanligt blandade; att få fira jul och nyår tillsammans med goda vänner är naturligtvis något mycket tillfredsställande, samtidigt kan man inte undgå att se den nöd som finns i landet - extra tydligt syns det under den kalla årstiden. Ett reportage på tv-nyheterna visade en fastighet i centrala Riga där värme saknades - utomhus var det -27 grader och inne i lägenheterna var det också minusgrader... En kväll hade man på tv en direktsänd insamlingsgala av det slag vi vant oss vid i Sverige. Huvudarrangör var lettiska Rädda Barnen och mottagare av de insamlade medlen var de många barn som kommer i kläm i förändringarnas tid, barnhusbarn, barn som tvingas tigga eller prostituera sig, barn med något handikapp eller någon sjukdom... Ja, behoven är många. Vi i föreningens styrelse vet att bland er medlemmar finns många som engagerar sig i dessa frågor och det är mycket bra. Som ni minns gjorde föreningen tillsammans med Lettiska Hjälpkommittén en specialinsamling strax för jul. Resultatet redovisas på annan plats.

Föreningens ordförande lyckades även få Svenska Dagbladet att skriva om insamlingen, vilket framgår på nästa sida.

NÅGRA FRÅGOR TILL...

...John Crafoord, före detta slottsfogde på Gripsholm och ordförande i svensk-lettiska föreningen, som väddar till andra föreningar och enskilda om omedelbar hjälp. Varför?

John Crafoord

– Därför att det är ett kata-

strofläge, framför allt för människorna i Latgallen i östra Lettland. De har varken mat, kläder eller pengar inför julen och vintern. En kvinnlig medlem kom nyligen tillbaka därifrån. Hon grät, talade om tusentals gamla och sjuka i dragiga hus.

Vad gör ni konkret?

– Soppkök, mat och kläder. Alla medel slussas via Röda korset och Frälsningsarmén.

Vad gör regeringen och Sida?

– Varken Sida eller utrikesminister Lena Hjelm-Wallén anser att det föreligger en katastrofsituation. Därför får vi ingen hjälp med transporter eller annat. Sida säger att de vill koncentre-

ra sig på demokratiutveckling och kunskapsöverföring.

Hur har det blivit så här?

– Lettland är det land i Baltikum som så att säga "kommit i kläm". Estland och Litauen hjälps av sina grannar. När kolchoserna och de statliga kollektiven bröt ihop var det inga krafter som tog vid ordentligt. Jordbruksmaskinerna rostar, skogarna missköts.

Hur kan jag hjälpa till i rådande situation?

– Genom att t ex sända in en slant till Lettlandshjälpen, postgiro 25 08 33 - 1. Märk talongen "För Lettlands röda kors".

OMAR MAGNERGÅRD

Eftersom jag befann mig i Lettland under nyårshelgen, fick jag tillfälle att lyssna till premiärminister Andris Šķēles nyårstal till nationen, ett tal som har fått starka både positiva och negativa reaktioner - ingen tycks ha lämnats likgiltig. Hans tal gick bl a ut på att nationen bara kan nå framgång om den enskilde medborgaren tar ansvar för sitt eget liv och sin egen närmiljö. Unga, friska medborgare kan inte räkna med arbetslöshets- och annat understöd från samhället. "Och om man trots vilja och ansträngningar ändå inte hittar något arbete..." är en vanlig reaktion på talet.

I flera medier har jag under den senaste veckan tagit del av informationer om att något håller på att hända i förhållandet mellan de baltiska länderna. Estlands knytning till Finland och därmed till Norden blir allt starkare. Dessutom har man från tysk sida hävdad att Estland har större förutsättningar än Lettland och Litauen att tidigt komma i fråga som medlem i EU. Litauen närmar sig alltmer sin södra granne Polen och man har hävdad att man snarare känner sig som ett centraleuropeiskt land än som en baltisk nation. Som vanligt är det Lettland som kommer i kläm. Som jag ser det finns det bara två rimliga vägar ur detta dilemma (inte oförenliga): dels att Lettland får ett "vänland" på samma sätt som Estland har Finland och Litauen Polen (närliggande i detta sammanhang vore givetvis Sverige men även Danmark är en naturlig möjlighet, bl a eftersom visumfrihet numera råder mellan länderna), dels att fortsatta ansträngningar görs att, trots allt, söka stärka samarbetet mellan de baltiska republikerna. En baltisk frihandelsavtal inom livsmedelsområdet gäller från 1 januari 1997 och det är ju ett steg i rätt riktning.

Så över till något mer internt föreningstekniskt. Styrelsen har på senaste tiden börjat diskutera hur föreningen skulle kunna bredda sitt verksamhetsområde, kanske bilda arbetsgrupper med personer med något gemensamt intresse, t ex hjälpverksamhet, kultur, frimärken etc. Diskussioner om detta kommer att föras under våren, dels i styrelsen och dels på årsmötet. Mer härom senare. Idéer och tankar kan däremot redan nu skickas in till detta blads redaktion.

Rune Bengtsson

Turismen tema på medlemsmöte i november

Visste Du att med sina 110 meter är vattenfallet i Kuldiga Europas bredaste? Och vad är det egentligen som var så bra med "den gamla goda svensktiden"? Svar på dessa och mängder av andra intressanta frågor bjöd författaren av "att resa i Lettland", baltikumkännaren Pär Lindström frikostigt på under medlemsmötet den 28 november. De medlemmar som hittade till Polska institutet denna kalla kväll fascinerades inte bara av den mångsidige Pär Lindströms skarpa iakttagelseförmåga, hans fantastiska bilder, men också av hans fascinerande analys av Lettlands och Baltikums komplicerade historia. Än en gång fick man klart för sig vilket fantastiskt turistland Lettland är, och man hoppas att fler och fler kommer att med tiden upptäcka detta. Under kvällens lopp bjöd en flickduo på vacker sång och medlemmarna lät sig väl smaka av lettiska ärtor med fläsk, rågbröd och gott lettiskt öl.

Astrid Sköldebring

Bokerbjudande

Genom föreningen kan Du som medlem beställa följande böcker:

1. **Lettisk-svensk svensk-lettisk ordbok**, ca 7.500 ord i vardera avdelningen samt kortfattade svenska och lettiska grammatikor, 542 sidor. 100 kr+porto 24 kr.
2. **Ziemeļmeita 1996**, årsboken om Norden och lettisk-nordiska förbindelser, helt lettiskspråkig, 80 kr+porto 24 kr.

Beställningar skickas till Rune Bengtsson, adress i detta blads huvud. Betalning till pg 94 86 93-7 (Svensk-lettiska föreningen).

Bokanmälningar

Segern vid Narva - Början till en stormakts fall

av Margus Laidre

Alla som är intresserade av förhållandet mellan Sverige och dess grannländer bör också intressera sig för den historiska bakgrunden. Margus Laidre, Estlands nyss avgångne ambassadör i Stockholm, är historiker och därför särskilt lämpad att ge oss bättre kännedom om dramatiken då Sverige förlorade fotfästet öster om Östersjön. Hans bok skildrar inte enbart slaget vid Narva. I själva verket upptar skildringen av detta bara en tiondel av boken.

Författaren ger först en fyllig skildring av det svenska östersjöväldets uppkomst samt landets utsatta läge då det samtidigt anfölls från olika håll år 1700. Det är särskilt värdefullt att ta del av författarens belysning av de avgörande beslut som Karl XII hade att fatta i detta svåra läge.

Beslutet att anfalla Danmark först var det första, enklaste - och minst diskutabla. Sedan var det nödvändigt att besluta kraftsamlingen: mot Ryssland eller Polen? Försvaret av Riga var avgörande för detta val och det skildras på en gång översiktligt och detaljerat.

Efter segern vid Narva återkom detta val - Peter eller August? Karl XII väljer att gå mot August först. Åter kommer Riga och Daugava/Düna i blickpunkten.

Författaren har skrivit ett särskilt företal till den svenska upplagan och i en Epilog ger han sin (positiva) syn på Karl XII:s försök att lösa ett omöjligt problem.

John Crafoord

Baltutlämningen, Under Baltikums flagga, Dagboksanteckningar

av Valentīns Silamiķelis

Contra förlag 1996

En av de utlämnade balterna berättar genom dagboksanteckningar om kriget, motståndet i Kurland, flykten till Sverige, lägervistelsen på Gotland och i Eksjö och Örebro, utlämningen, deporteringen till och vistelsen i norra Ryssland, återkomsten till Lettland samt återbesöket i Sverige 1994. En intressant bok i ett angeläget ämne.

Säljs på Lettiska hjälpkommittén för 200 kr

The Latvians A Short Story

av Andrejs Plakans

Hoover Institution Press, Stanford University, California, 1995, 257 s.

Boken ingår i serien "Studies of Nationalities" och omfattar hittills 8 volymer, bl a "Estonia and the Estonians". För att vara en amerikansk akademisk bok är den befriande kortfattad, endast ca 200 sidor löptext. Däremot innehåller den en fyllig notapparat och litteraturlösteckning.

Varg Enögd - Vilks Vienacis

av Juris Kronbergs

Minerva, Riga, 1996, 95 s.

Lagom till författarens 50-årsdag kom denna diktsamling med dikterna parallellt återgivna på både svenska och lettiska.

Hillevi Sällebrant 75 år

Det har i föreningen "Lettland-Sverige" (i Riga) blivit en fin tradition att fira Lucia-dagen som det sista mötet i föreningen varje år. Men den 13 december 1996 var det lite annorlunda - denna dag var det en dubbelfest då den svenska lärarinnan Hillevi Lucia Johanna Sällebrant samma dag firade den 75-årsdag. Denna dag var hon tillsammans med sina elever, vänner m fl som känner henne i Lettland sedan flera år. Hillevi Sällebrant kom första gången till Lettland redan den 18 november 1988. Sedan har hon kommit varje år till Lettland för att undervisa i svenska och för att sprida information om Sveriges historia, kultur mm till dem i Lettland som har intresse för vår gemensamma historia, våra kontakter mm. Hillevi har organiserat flera kurser i svenska vid Lettlands högskolor samt vid förbundet "Lettland-Sverige". Tack vare sina goda kunskaper i lettiska som hon lärde känna redan från sina första dagar av sitt uppehålle i Lettland, lyckades hon skriva två läroböcker i svensk grammatik med inriktning mot lettiska svensk-studerande. Flera som började att läsa svenska hos Hillevi arbetar nu både som lärare i svenska på olika skolor i Lettland, flera har fått jobb i svenska företag som nu arbetar i Lettland. Men ännu fler är de som har blivit vänner av Sverige och svensk kultur och detta tack vare Hillevis föreläsningar om svensk poesi och Sveriges historia. Man skulle kunna skriva mer om denna högaktuella person men en sak är klar - det är framförallt tack vare Hillevis ousinliga energi som förbundet "Lettland-Sverige" kunnat överleva de senaste årens komplicerade ekonomiska situation och att vi lyckats bibehålla vår önskan att utveckla svensk-lettiska kulturkontakter. Även Svenska Institutet är tacksamma och har instiftat ett Hillevi-stipendium för en lett som studerar svenska (en per år) som har svenska som examensämne.

Vad säger Hillevi om detta? - *Jag kommer tillbaka till Lettland redan mot slutet av januari! Jag skall arbeta!*

Tack Hillevi!

Jānis Gedrovics

Konstutställning i Lidingö

Lördagen den 1 mars 1997 är det vernissage för en konstutställning på Lidingö stadshus. Utställare är konstnärer från Saldus, Lidingös lettiska vänort. Utställningen är öppen 1-8 mars.

Alla är hjärtligt välkomna!

Sid 7 saknas

Ett nödrop

Vid föreningens föredragskväll den 28 november fick de närvarande vid sidan av programmet en färsk skildring av behovet av humanitär hjälp inför vintern. Det var Inesa Osis som berättade om de mest utsatta gruppernas nöd och om de ansträngningar som görs av främst Lettlands Röda kors och av Frälsningsarmén. Man arbetar främst för att kunna dela ut varm mat men det stora hindret är penningbrist.

Vi som var med fattade ett raskt beslut att de organisationer vi representerade skulle arbeta för en insamling just för detta. Representanter från Lettiska hjälpkommittén åtog sig att ta emot och överföra medel till Lettlands Röda kors.

Extrablad

Vår förening beslöt att snabbt sända ut ett "Extrablad" med vår vädjan till alla medlemmar men också till alla enskilda och organisationer som vi har antecknade. Föreningens ordförande lyckades få en kort intervju publicerad (SvD 16/12) med vädjan om bidrag för detta ändamål och fortfarande med Lettiska Hjälpkommittén som förmedlare.

Svar på nödropet

Vi kan nu konstatera att vår lilla spontana aktion har givit ett gott resultat. Fram till den 14 januari har vi kunnat registrera gåvor på mer än 30.000 kr från ca 75 givare. Tillsammans har dessa säkerställt varm mat åt 200 personer i halvannan månad. Må det vara tillåtet att så här enkelt tacka alla de många av våra läsare som bidragit!

Kung Carl Gustaf bidrar

Gåvor fortsätter att komma in och i dagarna har hovet meddelat ordföranden att kungen själv uppmärksammat intervjun och beslutat att ge inte mindre än 200.000 kr. Vad detta betyder kan vi lätt föreställa oss. Självfallet har föreningen skyndat sig att framföra vårt varmaste tack för detta bidrag som måste stimulera oss alla.

Fortsatt verksamhet

Vi förstår alla att våra aktioner måste fortsätta. Vi uppmanar alla våra läsare att fortsätta ansträngningarna i olika former och inte minst utnyttja Lettiska Hjälpkommitténs postgiro (25 08 33-1, "Till Lettlands Röda kors").

Undertecknad kommer att så snart som möjligt göra ett besök hos Lettlands Röda kors för att själv se hur våra medel används i Riga. Meningen är också att jag tillsammans med Lettlands Röda kors skall resa ut till landsbygd och orter främst i Lettgallen för att själv se hur man söker klara vintern. Avsikten är också att under resan undersöka hur flera vänortskontakter skall kunna etableras i dessa avlägsna trakter. Lettlands Röda kors har åtagit sig att ordna bil, bilförare och tolk. Förhoppningsvis kan Svenska institutet bidra till mina utgifter.

John Crafoord